

USTALANIE WYNIKÓW GŁOSOWANIA

Po zakończeniu głosowania **obwodowa komisja wyborcza ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie** ustala wyniki głosowania.

Czynności związane z ustalaniem wyników głosowania wykonują wspólnie wszyscy obecni członkowie komisji.

ZAPIECZĘTOWANIE URNY ORAZ PRZEKAZANIE

działania wspólne dwóch OKW

- **obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie**
- **obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie**

Przebieg działań wspólnych

Po zakończeniu głosowania przewodniczący obydwu komisji wspólnie zapięczętują otwór urny wyborczej (zaklejając go paskiem papieru opatrzonym pieczęcią komisji ds. przeprowadzenia głosowania i podpisami jej członków), a następnie przewodniczący obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie przekazuje przewodniczącemu obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie w obecności członków każdej z komisji obwodowej (art. 70 §1a kodeks wyborczy):

- spis wyborców,
- urnę wyborczą wraz ze znajdującymi się w niej kartami do głosowania,
- egzemplarze protokołu głosowania w obwodzie,
- niewykorzystane karty do głosowania,
- zaświadczenia o prawie do głosowania,
- akty pełnomocnictwa do głosowania,
- pieczęcie obu komisji w zaplombowanych pakietach (komisja ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie nie ma prawa naruszać plomby pakietu z pieczęcią komisji ds. głosowania w obwodzie),
- zamknięte opakowania zawierające pakiety wyborcze nedoręczone wyborcom, które zostały doręczone obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania,
- inne dokumenty, w tym uchwały komisji lub zarządzenia jej przewodniczącego /zastępcy, dotyczące przebiegu głosowania.

Członkowie obydwu komisji w obecności przewodniczącego każdej z nich ustalają liczbę:

- niewykorzystanych kart do głosowania,
- zaświadczeń o prawie do głosowania,
- aktów pełnomocnictwa do głosowania.

Protokół przekazania (art. 70 §1b KW oraz wzory w Załącznik nr 10 do Uchwały PKW z dnia 30 lipca 2018 r. w sprawie ustalenia wzorów protokołów sporządzanych przez obwodowe komisje wyborcze, w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast)

Z przekazania sporządza się protokół, w którym wymienia się:

- nazwę komisji oraz miejsce, datę i godzinę wydania,
- liczbę otrzymanych kart do głosowania każdego rodzaju, ewentualnie także odrębnie dla każdego okręgu, jeżeli komisja jest właściwa dla więcej niż jednego okręgu w danych wyborach,
- liczbę niewykorzystanych kart do głosowania,
- liczbę zaświadczeń o prawie do głosowania,
- liczbę aktów pełnomocnictwa do głosowania,
- liczbę wyborców korzystających z nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a,
- informacje na temat głosowania korespondencyjnego, ewentualnie także odrębnie dla każdego okręgu, jeżeli komisja jest właściwa dla więcej niż jednego okręgu w danych wyborach.

Protokół podpisują wszyscy obecni przy przekazaniu członkowie każdej z komisji, w tym obowiązkowo obaj przewodniczący. Każdy członek komisji, mąż zaufania i obserwator społeczny może zażądać otrzymania kopii protokołu.

Jeżeli istnieją różnice – np. pomiędzy sumą kart wydanych i niewykorzystanych a liczbą kart otrzymanych – należy zamieścić właściwą informację w protokole. Niedopuszczalne jest natomiast otwieranie urny wyborczej w celu zweryfikowanie tego rodzaju informacji.

Z chwilą podpisania protokołu obwodowa komisja wyborcza ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie kończy pracę i opuszcza lokal.

Protokół przekazania obwodowa komisja wyborcza ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie przekazuje gminnej komisji wyborczej wraz z protokołem głosowania w obwodzie.

Przewodniczący obydwu komisji powinni mieć możliwość kontaktu telefonicznego ze sobą, co pozwoli na wyjaśnienie ewentualnych wątpliwości związanych ze sporządzeniem protokołu głosowania w obwodzie.

LICZENIE KART DO GŁOSOWANIA / LICZENIE GŁOSÓW

- **działania obwodowej komisji ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie**

(w dniu głosowania komisja zbiera się przed lokalem nie później niż o 20:45)

UWAGA: Wszystkie czynności komisji muszą być wykonywane wspólnie przez członków komisji w liczbie stanowiącej co najmniej 2/3 jej pełnego składu, w tym przewodniczącego lub jego zastępcy.

Nie jest dopuszczalne tworzenie grup roboczych, które wykonywałyby czynności oddzielnie.

Na podstawie spisu wyborców komisja ustala (art. 70 §2 i 3 KW):

- liczbę osób uprawnionych do głosowania,
  - liczbę wyborców, którym wydano karty do głosowania,
- a następnie:
- umieszcza niewykorzystane karty do głosowania w zabezpieczonych pakietach.

Komisja sprawdza, czy pieczęcie na urnie oraz na wlocie do urny lub jednorazowe plomby (nalepki foliowe) pozostały nienaruszone, po czym przewodniczący otwiera urnę, a komisja wyjmuje z niej karty do głosowania. Zaleca się zachowanie staranności przy wyjmowaniu kart z urny, aby karty do głosowania oraz urna nie zostały uszkodzone. Niedopuszczalne jest przewracanie wypełnionej urny wyborczej.

W przypadku stwierdzenia, że w urnie znajdują się przedmioty inne niż karty do głosowania (w tym np. czyste kartki papieru), komisja oddziela je od kart do głosowania, a informacje o ich odnalezieniu odnotowuje w punkcie 20 każdego protokołu głosowania w obwodzie.

Komisja przystępuje do liczenia wyjętych z urny kart do głosowania i ustala (art. 71 § 1 KW):

- liczbę kart ważnych,
- liczbę kart nieważnych,
- liczbę głosów ważnych oddanych na poszczególnych kandydatów albo na poszczególne listy kandydatów i każdego kandydata z tych list,
- liczbę głosów nieważnych.

Dokonując powyższych ustaleń/obliczeń nie bierze się pod uwagę kart przedartych całkowicie na dwie lub więcej części. (art. 71 § 2 KW)

Jeżeli liczba kart ważnych do głosowania wyjętych z urny jest mniejsza lub większa od liczby kart wydanych, komisja podaje w protokole przypuszczalną przyczynę tej niezgodności. (art. 71 § 3 KW)

W pierwszej kolejności komisja po otwarciu urny i wyjęciu z niej kart, wyjmuje karty do głosowania ze znajdujących się w urnie kopert na kartę do głosowania w głosowaniu korespondencyjnym i ustala ich liczbę. Liczbę tę ustala się odrębnie dla wszystkich wyborów,

dla przeprowadzenia których komisja jest właściwa. Koperty na kartę do głosowania, z których komisja wyjęła kartę, komisja pakuje w pakiet, opisuje go i odkłada.

Komisja przegląda wszystkie karty i wydziela z nich karty całkowicie przedarte na dwie lub więcej części, których nie bierze się pod uwagę przy obliczeniach. W przypadku kart zbroszowanych, jako karty całkowicie przedarte traktuje się także te karty, w których odłączono poszczególne strony lub arkusze bądź ich części. Karty takie należy zapakować w pakiet, opieczetować go i opisać.

Komisja oddziela od siebie karty do głosowania w wyborach do poszczególnych rad oraz w wyborach **wójta / burmistrza / prezydenta miasta.**

Komisja wydziela i liczy karty nieważne oddzielnie do każdej z rad i w wyborach **wójta / burmistrza / prezydenta miasta.** Karty nieważne należy zapakować w pakiety, odrębnie do każdej z wybieranych rad i do wyborów **wójta / burmistrza / prezydenta miasta,** opieczetować je i opisać.

Pozostałe karty są kartami ważnymi i na ich podstawie ustala się wyniki głosowania.

Karty ważne należy policzyć, odrębnie do każdej z wybieranych rad i w wyborach **wójta / burmistrza / prezydenta miasta.**

Następnie komisja ustala wyniki głosowania w kolejności (o ile głosowanie w danych wyborach było w obwodzie głosowania przeprowadzane) w wyborach:

- do rady gminy lub rady dzielnicy m.st. Warszawy (UWAGA: nie dotyczy miast na prawach powiatu)
- rady powiatu lub do rady miasta
- sejmiku województwa
- **wójta / burmistrza / prezydenta miasta.**

Pakiety wyborcze (głosowanie korespondencyjne)

Komisja wyborcza ustala i podaje w protokole głosowania (art. 71a § 2 KW):

- liczbę wysłanych pakietów wyborczych (wykaz pakietów wyborczych prowadzony jest przez urzędnika wyborczego),
- liczbę kart do głosowania wyjętych z kopert zwrotnych dostarczonych do zakończenia głosowania.

Jeżeli w kopercie zwrotnej brak jest podpisanego oświadczenia o osobistym i tajnym oddaniu głosu lub gdy koperta na kartę do głosowania nie jest zaklejona, koperty na kartę do głosowania nie wrzuca się do urny, a karty nie bierze się pod uwagę przy ustalaniu wyników głosowania. (art. 71a. §3 KW)

Karty do głosowania ważne / karty do głosowania nieważne (art. 73 KW)

Karty do głosowania ważne są to karty urzędowo ustalone (zgodne ze wzorem Państwowej Komisji Wyborczej oraz posiadające nadruk właściwej gminnej lub powiatowej komisji) oraz opatrzone pieczęcią właściwej obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie. Liczba tych kart stanowi liczbę osób, które wzięły udział w głosowaniu w danym obwodzie.

Karty do głosowania inne niż urzędowo ustalone lub nieopatrzone pieczęcią obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie są nieważne.

Karty, których nie bierze się pod uwagę przy ustalaniu wyników (art. 71 § 2 KW oraz art. 72 § 3 KW)

Przy obliczeniach dokonywanych bezpośrednio po otwarciu urny wyborczej nie bierze się pod uwagę:

- kart do głosowania przedartych całkowicie na dwie lub więcej części,
- kart do głosowania znajdujących się w kopertach zwrotnych, w których brak oświadczenia o osobistym i tajnym oddaniu głosu bądź w kopertach zwrotnych niezaklejonych (oba przypadki dotyczą głosowania korespondencyjnego).

Głosy ważne / głosy nieważne (art. 439, 440, 486, 487 KW oraz ????)

Reguły:

- w przypadkach wątpliwych należy przyjmować, że znakiem „x” postawionym w kratce są co najmniej dwie linie, które przecinają się w obrębie kratki. Ustalenie, czy postawiony znak jest znakiem „x” w rozumieniu Kodeksu wyborczego oraz, czy postawiony jest on w kratce, czy poza nią, należy do komisji;
- wszelkie znaki, wykreślenia, przekreślenia, w tym również i znak „x” postawiony przez wyborcę poza przeznaczoną na to kratkę, traktuje się jako dopiski, które nie wpływają na ważność głosu;
- wszelkie znaki inne niż znak „x”, tj. niebędące co najmniej dwiema liniami, które przecinają się w obrębie kratki, naniesione w obrębie kratki, (???) również nie wpływają na ważność głosu.

Wybory do rad gmin liczących do 20 000 mieszkańców

Głos ważny – głosować można tylko na jednego kandydata, stawiając znak „x” w kratce z lewej strony obok nazwiska tego kandydata.

Głos jest nieważny, jeżeli na karcie do głosowania:

- postawiono znak „x” w kratce obok nazwiska więcej niż jednego kandydata,
- nie postawiono znaku „x” w żadnej kratce,

- znak „x” postawiono w kratce wyłącznie przy nazwisku kandydata, którego nazwisko zostało wykreślone z listy.

Wybory do rad gmin liczących powyżej 20 000 mieszkańców

Głos ważny – głosować można tylko na jedną listę kandydatów, stawiając znak „x” w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego z kandydatów z tej listy, przez co wskazuje się jego pierwszeństwo do uzyskania mandatu.

Ponadto głos uznaje się za ważny i oddany na wskazaną listę:

- jeżeli znak „x” postawiono w kratce z lewej strony wyłącznie przy nazwisku kandydata z jednej tylko listy, którego nazwisko zostało wykreślone z listy po wydrukowaniu kart do głosowania,
- jeżeli znak „x” postawiono w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów, ale z tej samej listy, z przyznaniem pierwszeństwa temu ze wskazanych przez wyborcę kandydatów, który znajduje się w pierwszej kolejności.

Głos jest nieważny, jeżeli na karcie do głosowania:

- postawiono znak „x” w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów z różnych list,
- nie postawiono znaku „x” w żadnej kratce,
- postawiono znak „x” w kratce wyłącznie przy nazwisku kandydata z listy unieważnionej przez gminną komisję wyborczą.

Jeżeli komisja jest właściwa dla więcej niż jednego okręgu wyborczego w wyborach do rady gminy, protokół głosowania sporządzony dla każdego okręgu należy umieścić w osobnej kopercie.

Wg tych samych zasad (tj. przewidzianych dla gmin powyżej 20 000 mieszkańców) ustala się ważność lub nieważność głosu w wyborach do rad powiatów oraz do sejmików wojewódzkich, a także w wyborach do rad dzielnic m.st. Warszawy (z zastrzeżeniem, że unieważnienia listy dokonuje dzielnicowa komisja wyborcza)

Głosowanie w wyborach wójtów, burmistrzów, prezydentów miasta

Głos ważny – można głosować tylko na jednego kandydata, stawiając znak „x” na karcie do głosowania w kratce z lewej strony obok nazwiska kandydata.

Przyczyną nieważności głosu jest:

- postawienie znaku „x” na kartce przy nazwisku więcej niż jednego kandydata
- niepostawienie znaku „x”:

- postawienie znaku „x” w kratce wyłącznie przy nazwisku kandydata skreślonego przez gminną komisję wyborczą.

Głosowanie w przypadku jednego kandydata (jest to właściwie referendum)

Głos jest ważny, jeżeli na karcie do głosowania:

- postawiono znak „x” w kratce oznaczonej słowem „TAK” z lewej strony obok nazwiska kandydata (głos „za”)
- postawiono znak „x” w kratce oznaczonej słowem „NIE” z lewej strony obok nazwiska kandydata (głos „przeciw”)

Głos jest nieważny, jeżeli na karcie do głosowania:

- nie postawiono znaku „x” w żadnej kratce,
- postawiono znak „x” w obu kratkach.

CZTERY / TRZY protokoły głosowania właściwe dla przeprowadzanych wyborów

(art. 75 KW oraz Uchwała PKW z dnia 30 lipca 2018 r. w sprawie ustalenia wzorów protokołów sporządzanych przez obwodowe komisje wyborcze, w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast)

Komisja wyborcza sporządza w dwóch egzemplarzach protokół głosowania, w którym wymienia się:

- liczbę osób uprawnionych do głosowania,
- liczbę wyborców, którym wydano karty do głosowania,
- liczbę głosów nieważnych ogółem z wyszczególnieniem przyczyn nieważności i liczby głosów odpowiadających każdej z tych przyczyn,
- liczbę głosów ważnych ogółem z wyszczególnieniem liczby głosów oddanych na poszczególnych kandydatów albo na poszczególne listy kandydatów i każdego kandydata z tych list,

oraz

- liczbę niewykorzystanych kart do głosowania z głosowania korespondencyjnego,
- liczbę wyborców głosujących przez pełnomocnika,
- liczbę kart ważnych,
- liczbę kart nieważnych.

W protokole podaje się ponadto: czas rozpoczęcia i zakończenia głosowania, omawia zarządzenia i inne podjęte decyzje, jak również inne istotne okoliczności związane z przebiegiem głosowania.

Jeżeli komisja nie ma obsługi informatycznej w swojej siedzibie lub zachodzą przeszkody w wykorzystaniu systemu informatycznego, sporządza protokoły ręcznie, a następnie przekazuje właściwym komisjom terytorialnym.

Po sporządzeniu projektu protokołu głosowania sprawdza się jego poprawność poprzez wprowadzenie danych z protokołu do aplikacji „Protokoły obwodowe”, dostarczonej komisji wraz z systemem informatycznym Wsparcie Organów Wyborczych (WOW).

Jeśli aplikacja nie sygnalizowała błędów lub zostały one usunięte, drukowane są projekty protokołów głosowania.

Wydrukowane protokoły głosowania w obwodzie, w dwóch egzemplarzach, podpisują wszyscy członkowie komisji obecni przy ich sporządzeniu, także ci, którzy wnieśli do nich uwagi; opatruje się je pieczęcią komisji. Powyższe obowiązki dotyczą zarówno komisji, w których protokół został sporządzony za pomocą wydruku, jak i komisji, w których protokół został sporządzony ręcznie. Wszyscy członkowie komisji obecni przy sporządzeniu protokołów parafują wszystkie strony każdego protokołu.

Każda komisja posiadająca obsługę informatyczną ma obowiązek, po podpisaniu protokołów głosowania, wprowadzenia do systemu informatycznego danych z protokołów. W imieniu komisji dokonuje tego osoba odpowiedzialna za obsługę informatyczną komisji.

Po jednym egzemplarzu kopii każdego protokołu, po zabezpieczeniu przed wpływem warunków atmosferycznych (deszcz, śnieg itp.) wywiesza w miejscu łatwo dostępnym dla zainteresowanych i widocznym po zamknięciu lokalu. Drugi egzemplarz kopii każdego protokołu głosowania w obwodzie przewodniczący komisji lub jego zastępca przekazuje niezwłocznie wójtowi.

Wywieszenie kopii protokołu głosowania winno nastąpić niezwłocznie po sporządzeniu protokołów, ale nie wcześniej niż o godz. 21.00.

Poza przypadkami nadzwyczajnych wydarzeń (np. katastrofa budowlana dotycząca budynku, w którym znajduje się lokal wyborczy), komisja nie może opuścić lokalu wyborczego przed wywieszeniem kopii wszystkich sporządzonych przez siebie protokołów głosowania.

Uwagi do protokołu

Członkom komisji przysługuje prawo wniesienia do protokołu uwag z wymienieniem konkretnych zarzutów, z tym że nie zwalnia to ich z obowiązku podpisania protokołu. Adnotację o wniesieniu uwag zamieszcza się w protokole. Mężom zaufania przysługuje wniesienia do protokołu uwag z wymienieniem konkretnych zarzutów.

Członek komisji oraz mąż zaufania, którzy wnieśli uwagi, podpisują je w protokole.

Jeżeli treść uwag mężów zaufania albo członków komisji nie mieści się na formularzu, należy napisać je na odrębnych kartkach i dołączyć do protokołu, zaznaczając to w odpowiednim punkcie protokołu.

Komisja ma obowiązek ustosunkować się do zarzutów wniesionych przez mężów zaufania lub członków komisji, załączając do protokołu wyjaśnienia.

Wprowadzenie do sieci elektronicznego przekazywania danych (art. 75 §5 i art. 77 §2 KW)

Protokół muszą podpisać wszyscy członkowie komisji obecni przy jego sporządzaniu. Następnie opatruje się protokół pieczęcią komisji i dopiero w tym momencie dane wpisane do protokołu mogą zostać wprowadzone do sieci elektronicznego przekazywania danych.

Podanie wyników wyborów do publicznej wiadomości (art. 77 §1 i 3 KW)

Po sporządzeniu protokołu głosowania w obwodzie, przed jego przekazaniem właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia, obwodowa komisja wyborcza podaje do publicznej wiadomości wyniki głosowania poprzez wywieszenie kopii tego protokołu w lokalu wyborczym, w miejscu łatwo dostępnym dla wyborców.

Skan protokołu głosowania umieszcza się na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej. **UWAGA techniczna: Musimy poczekać na wytyczne PKW w tym zakresie.**

Kopię protokołu otrzymuje każdy członek komisji i mąż zaufania. (???)

Przewodniczący komisji wyborczej lub jego zastępca przekazuje egzemplarz protokołu głosowania wójtowi. Wyborcom, w ciągu 30 dni od dnia przekazania, przysługuje prawo wglądu do kopii protokołu w siedzibie gminy, do której przekazano kopię protokołu.

Przekazanie protokołu głosowania (art. 76 §1 KW oraz art. 78 §1, 2, 3 KW)

Protokół głosowania przekazuje się:

- w wyborach do rady gminy oraz w wyborach wójta / burmistrza / prezydenta miasta - gminnej komisji wyborczej,
- w wyborach do rady powiatu i do sejmiku województwa - powiatowej komisji wyborczej.

Przewodniczący lub jego zastępca jeden egzemplarz protokołu głosowania w zapieczętowanej kopercie :

- transportuje osobiście do siedziby właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia,
- wydaje w siedzibie obwodowej komisji wyborczej osobie upoważnionej w formie pisemnej do odbioru protokołu.

Z czynności przekazania sporządzany jest protokół, w którym wymienia się nazwę komisji, od której pochodzą te dokumenty, oraz miejsce, datę i godzinę wydania.

Koperta nie może zostać otwarta na żadnym etapie czynności przekazania ani nie może być przetrzymywana w jakimkolwiek miejscu poza siedzibą obwodowej komisji wyborczej lub siedzibą właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia.

Przekazanie kart do głosowania (art. 79 KW)

Po sporządzeniu protokołu głosowania komisja składa do opakowań zbiorczych osobno: ważne, nieważne i niewykorzystane karty do głosowania, opakowania zbiorcze pieczętuje pieczęcią komisji, a następnie przekazuje je wraz z pieczęcią w depozyt urzędnikowi wyborczemu.

Otwarcie opakowania zbiorczego może nastąpić tylko wtedy, gdy postanowił tak właściwy organ wyborczy, sąd lub prokurator. Z otwarcia sporządza się protokół.